

STRAAT IN BRUSSEL GENOEMD NAAR GENTENAAR PIERRE GASSÉE

Het tweetalige straatnaambord vermeldt RUE PIERRE GASSEE STRAAT en is een zijstraat van de Jubileumlaan en de Laekenveldstraat te Sint-Jans-Molenbeek.

Deze straat werd vernoemd naar Petrus Jacobus (Pieter, Pierre) Gassée. Hij werd geboren te Gent op 2 mei 1828 als zoon van schoenmaker en daguurwerker Jacobus en Coleta Duyckers.

De eerste sporen van de familie Gassée in Gent gaan terug tot 1730 met het huwelijk van Jan Gassé(e) (†1759) met Catharina Braeckeleere. Eén van de zoons waarvan Pieter Gassée afstamt is Daniël Gassée (1737-1796) die gehuwd was met Maria Silbo. Hij was sedert 1770 meester speldenmaker in het korps afhankelijk van de meerseniërs. Het ambacht der meerseniërs kwam voort uit de oude koopmansgilde. De meerseniërs hadden sedert de vroege middeleeuwen het alleenrecht om allerlei voorwerpen te verkopen zoals hoofdklederen, gordels, zijden koorden, kammen, tassen, beurzen, rijgkoorden, handschoenen, broeksriemen, katoen, garen, paternosters, parels, knopen en... spelden. Tot de Carolijnse Concessie van 1540 was de nering der meerseniërs de 15e in rang. Daarna werden de neringen gereduceerd tot 27 waarvan de nering der meerseniërs, samen met de riemmakers, hoedenmakers en schilders de 10e in rang werd. Het beroep van speldenmaker en verkoper werd door vele Gassée's gedurende een periode van bijna honderd jaar uitgeoefend rond de Veerstraat, de Kozijntjesstraat en de Mortierstraat, in de omgeving van de huidige Gebroeders Van Eyckstraat.

JEUGD EN OPLEIDING

Pierre of liever Pieter bracht zijn jeugd door nabij het Scheiergat op Ekkergem, dit was gelegen buiten de waterpoort tegenover de Sint-Martinuskerk. Bij zijn inschrijving aan de Academie voor Schone Kunsten te Gent in 1845 woonde hij als enig kind bij zijn ouders aan de Bellevuestraat 49 (huidige Raas van Gaverestraat) en in 1850 aan de Cosijnstraat 36 te Gent (een thans gesloopte straat in de omgeving van de huidige Gebroeders Van Eyckstraat).

Hij zou dus lessen gevolgd hebben aan die academie maar wij vonden hem slechts ingeschreven voor het schooljaar 1845-1846. Naast zijn naam stond echter *pas présente*. Daarna volgde hij met enige onderbreking tijdens het schooljaar 1850-1851 terug de lessen in de *Classe Supérieure d'après le système Dupuis bij mr. Vanderplaetsen*. Niettegenstaande hij bij het eerste examen een tweede plaats behaalde (*bonne conduite*) stopte hij vroegtijdig: *cet élève a été malade jusqu'à le fin du cours*. Waarheid of uitvlucht? Wij weten het niet. Hij was inmiddels in de zomer van 1850 in Brussel gehuwd... Hij vestigde zich in Brussel waar hij in verscheidene ateliers vanaf 1851 het ambacht van *peintre décorateur* uitoefende. Hij werd er tevens geprezen als een uitstekende kunsttekenaar.

Prachtige porseleinkaart van Pierre Jacques Gassée ca 1850.

Porseleinkaarten zijn litografische (steendruk) visitekaarten waarvan het papier of karton eruit ziet als porselein omdat de drager behandeld werd met een dunne laag zink- of loodwit vermengd met kaolien en aluin.

TONEELACTEUR

Gepassioneerd door het toneel sloot hij vroeg aan bij verscheidene rethorica-maatschappijen. Hij toonde daar zijn talent en werd er ontdekt als een zeer openhartige toneelspeler. Met zijn welluidende en vibrerende uitspraak, iets wat toen nog zelden voorkwam in de toneelwereld, en met de kracht van een komisch acteur stelde hij zich niet tevreden met een rol van een eenvoudige liefhebber.

Rond 1850 reeds stichtte Pieter te Brussel – samen met Jacob Kats (1804-1886) en Felix Van de Sande (1824-1890) het Nationaal Vlaams Toneel en speelde er als acteur vele rollen in verschillende schouwburgen.

Hij was dus gehuwd te Brussel op 24 juli 1850 met de nog zeer jonge 17-jarige Anne De Graef, geboren te Brussel op 5 januari 1833. Mogelijk leerde Pieter haar kennen als naaister voor het toneelgezelschap. Zij stond in 1851 ingeschreven als *couturière*, in 1863 als *artiste dramatique* en vanaf 1866 *sans profession*. Begrijpelijk want zij had toen ook al twaalf van haar zestien kinderen ter wereld gebracht. Zij was de dochter van boekbinder Pierre Antoine en Marie Thérèse Van den Bosch uit de Hospitaalstraat, in het centrum van Brussel.

Toen in 1858 de rollen werden verdeeld kreeg Pieter de Eerste Jonge Boertige rollen en de Eerste Jonge Komische rollen. Zijn echtgenote Anne kreeg de Eerste Boertige rollen.

Wij weten niet precies hoeveel en welke rollen zowel Pieter als zijn echtgenote hebben vertolkt. Het zou trouwens ook niet mogelijk zijn hier in deze context alle rollen op te noemen. Zo vertolkte hij o.m. de rol van Aijos, bediende bij Johns in het toneelstuk *Het Geld*, een drama in 5 bedrijven van Jacob Kats uit 1859, terwijl zijn echtgenote de rol vertolkte van Reinette, de beminde van Lames. Hij vertolkte ook de rol van Graaf D'Adhémar in het toneelstuk *Grétry*, een drama in 4 tijdvakken van Sleecks uit 1862. Zijn echtgenote vertolkte toen de rol van Marie Antoinette, koningin van Frankrijk en de rol van Elise.

Zo werd Pieter ook genoemd in een verslag geschreven door Isegrim onder de titel 'Briefwisseling' in het Zondagsblad *Reinaert De Vos: Brussel 27 wintermaend 1860. Beste Reinaert, (...) Woensdag avond speelde het Vlaemsch Kunstverbond in het theatre van de Galeries (dat is Brusselsch!). De schouwburgzaal was met volk volgepropt (...) Mr. Vanden Sande heeft in der daed een goede troep samengesteld. Hij is een onzer beste Vlaemsche acteurs, nevens hem speelden zeer goed Mr. en Mev. Gassée, Mev. Vanden Sande...*

Pieter wordt genoemd in het naslagwerk van Adelheid Ceulemans' *Coullissen 1: Verklankt verleden. Vlaamse muziektheaterwerken uit de 19e eeuw*. Daarin

wordt Pieter vermeld in de rol als Peer de Koeiwachter.

In een later stadium bleef Pieter Gassée raadgever en vriend van de toneelacteurs en -beoefenaars. Ook als toneelacteur liet hij zich opmerken. Zo schreef hij o.m. het stuk *De rijkdom der armen*, een blijspel met zang, enz.

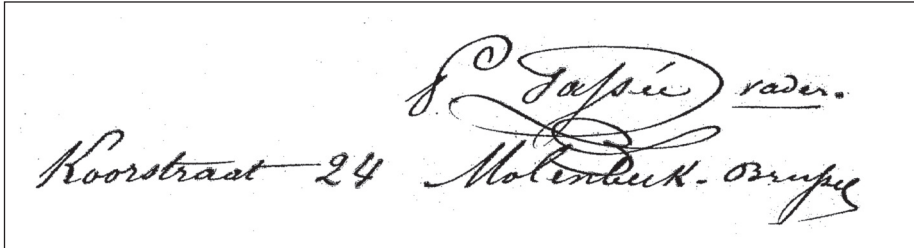
G.J. Dodd, auteur van 'Ik ben vader!', droeg dit blijspel met zang in één bedrijf uit 1865 op aan Pieter Gassée: *Den Heere P. Gassée. Aan u, waarde vriend, wiens eigenaardig spel mij voorzweefde, als ik dit blijspel schreef, aan u, die op eene zoo puntige wijze er de voornaamste rol van vertolkte, draag ik dit stukje met genoegen op, als een blijk van innige genegenheid en van bewondering voor uw buitengewoon talent. De Schrijver.*

Ook in het Vlaams Leescomité van het literaire tijdschrift *Dietse Warande en Belfort* werd hij genoemd als uitmuntend toneelkunstenaar en een uitstekend lid. Hij werd voorzitter van de afdeling Brabant en oefende veel invloed uit door zijn wijze en beredeneerde mening. Het leescomité werd ingericht ter aanmoediging en ondersteuning van de toneelliteratuur.

In 1854 ontving Pieter Gassée bij de Maatschappij De Eikel te Leuven de eerste prijs voor *den besten tooneelist*. Verder was hij tussen 1860 en 1866 medestichter en bezieler van het Vlaamsch Kunstverbond die het Vlaams toneel bevorderde, eerst te Brussel, daarna ook te Sint-Jans-Molenbeek. Anderzijds was hij ook lid van vele Vlaams-culturele verenigingen. Zo was Pieter lid van het Willemsfonds, de Vlaams-Liberale cultuurvereniging, gesticht in 1851, dat in Gent sinds 1865 haar lokaal had in het gewezen lakenmetershuis aan de Vrijdagmarkt. Men wou daarmee Jan Frans Willems (1793-1846), de vader van de Vlaamse Beweging eren. Het fonds had tot doel om via het socio-culturele vormingswerk de positie van het Nederlands te versterken. Dit gebeurde door de studie van het Nederlands aan te moedigen, boeken te publiceren, volkszang en -toneel te bevorderen en door de inrichting van een bibliotheek. Pieter Gassée zetelde als jurylid in bijna alle wedstrijden die door de Brusselse genootschappen werden ingericht. In de provinciale toneelcommissie, in het leescomité, altijd en overal, volgde en behartigde hij met grote belangstelling de opstanding en langzame ontwikkeling van ons Vaderlands Toneel. Ook op dat gebied heeft de naarstige man onvergetelijke diensten bewezen en met recht en reden mocht men van hem getuigen dat geen enkele jonge schrijver tevergeefs zijn raad inriep, dat hij zich de moeite getroostte de werken der jongeren met zorg na te zien en met aantekeningen te verrijken.

Voor zijn kinderen bestelde Pieter Gassée regelmatig, zo o.m. in 1873, de reeksen van de Nederlandse Zangtitels, maar in 1880 gaf hij zijn abonnement op de muziekuitgave op omdat hij geen kinderen meer in huis had. Hij nam de gelegenheid te baat om te melden dat hij de laatste uitgave niet gekregen

had. *Het schijnt dat de naam Gassée geen kans heeft bij de verzending der werken*, voegde hij er ironisch aan toe. In 1876 was hij schatbewaarder van de Brusselse afdeling.

The image shows a handwritten signature in cursive script, reading 'P. Gassée vader.'. Below the signature, the address 'Koorstraat 24 Molenbeek-Ozrupe' is written in a similar cursive hand. The entire text is enclosed in a rectangular border.

De brief van 8.8.1880 van Pieter Gassée aan Julius Vuylsteke werd onderaan genaamtkend.

INDUSTRIEEL TEKENAAR

In een later stadium legde Pieter Gassée zich dan volledig toe op zijn werkelijke toekomst: het industrieel tekenen. Van bij zijn aankomst in Brussel in 1850 maakte hij kennis met Charles Albert (1821-1889), de bekende décorateur-architect. Hij introduceerde Pieter Gassée als tekenaar in de Compagnie des Bronzes te Sint-Jans-Molenbeek in de rue Ransfort.

Hij kwam daar in dienst in 1862 en was op 27 mei 1878 tekenbureeloverste en hoofd van het beeldhouwatelier (directeur artistique) waar de bronzen modellen werden ontworpen voor o.m. schouwversiering, bronzen aankleding en verlichting. Hij was er de belangrijkste uitvoerder van de talrijke en meest gevarieerde kunstvoorwerpen in brons die de Compagnie des Bronzes tentoonstelde op de wereldtentoonstelling van Parijs in 1878 waarvoor hij de zilveren medaille ontving alsook van de wereldtentoonstelling te Brussel in 1880.

In 1878 schreef men over Pierre Gassée: *Il a formé plusieurs élèves aujourd'hui employés dans les maisons similaires, il a aussi coöperé dans une grande mesure au développement de l'art du dessin et de la sculpture appliqués à l'industrie.*

Nog in 1880 werd hij ingénieur principal of in werkelijkheid onderdirecteur en bij zijn oppensioenstelling mocht hij de titel van ere-directeur dragen.

De bekende onderneming de 'Fonderie du Vieux Molenbeek – Compagnie des Bronzes' werd gesticht op 6 juli 1854 te Sint-Jans-Molenbeek in de rue Ransfort 27 en werd N.V. in 1858. Zij vervaardigde voor de stad Gent ook o.m. de bronzen standbeelden van Jacob Van Artevelde (Vrijdagmarkt) in

1861; Lieven Bauwens (François Laurentplein) in 1866; Hippolyte Metdepenningen (vóór het Justitiepaleis Koophandelsplein) in 1886. Ook voor particulieren was dit bedrijf werkzaam, zo goot zij kunstwerken voor beeldhouwers als Auguste Rodin (1840-1917) en Jef Lambeaux (1852-1908).

De bronsfabriek werd gesloten in 1977. Zij werd opgekocht door de vennootschap Gueuze Belle-Vue met het oog er een flessentrekkerij in te richten. Daarna vervielen de gebouwen zeer snel. De Franse Gemeenschap kocht het pand aan. Het directiegebouw en de kantoren worden sedert 1983 ingericht als studie- en documentatiecentrum 'La Fonderie' over het Brussels industrieel verleden.

VLAMING EN LIBERAAL

Ook in de politiek heeft Pierre (Pieter) Gassée een belangrijke rol gespeeld. Hij was vele jaren – van 1882 tot 1904 – liberaal gemeenteraadslid te Sint-Jans-Molenbeek en wist door zijn kalm, bezadigd en overtuigend woord een grote invloed uit te oefenen bij belangrijke beslissingen.

Pieter Gassée was een grote en bewuste Vlaming – een moedige Flamingant en kunstenaar – en schrok er niet voor terug in een betoging mee op te stappen. Zo zien we hem bij *De groote Vlaamsche betooging en de Volksvergadering te Brussel op 28 februari 1897*. 'Onder de personen van naam bemerkten wij: de HH. leeraars Burvenich, Brans, Julius Hoste aan het hoofd, H. Leën, R. Stijns, Ceuleneer, Nestor de Tière, Verscheuren, Aug. Hendrickx, beeldhouwer. Julius Lagae. De H. Edm. Hendrickx, van den Vlaamschen Schouwburg van Brussel, aan 't hoofd zijner kunstenaars: MM. A. Hendrickx, Wicheler, Van der Lee, enz.; P. Gassée; Professoren Vercoullie, P. Fredericq, Boucqué, Obrie, Minnaert, Fabri enz., van Gent, pastoor Daens, E. Anseele, De Lattin, Max Roose, Cuperus, enz. In de Rubensstraat, zingen de Aalstenaars: 'Vivat pastor Daens en hij mag er wezen!'...

BRUSSELAAR

Pieter woonde met zijn gezin o.m. te Sint-Jans-Molenbeek vanaf 1851 in de Kolomstraat 6; vanaf 1853 op nr. 20; vanaf 1854 terug nr. 6; tussen 1855 en 1859 te Brussel rue des Sables 26; vanaf 1862 rue de la Princesse 14; vanaf 1866 in de Koorstraat 24; vanaf 1870 terug in de Kolomstraat 20; laatst in de rue de l'Intendant 132 (werd dan nr. 120), steeds te Sint-Jans-Molenbeek.

Zijn echtgenote Anne De Graef overleed er te Sint-Jans Molenbeek op 24 december 1907, bijna 74 jaar oud.

Pieter Gassée overleed er ruim een jaar later op zondagnacht 11 april 1908 om

Bronzen portretmedaillon op het graf van Pieter Gassée (1828-1908); een werk van beeldhouwer Pieter Braecke (1858-1938). Kerkhof Sint-Jans-Molenbeek (foto Jean Boterdael).

1 uur en werd burgerlijk begraven op 15 april 1908 in aanwezigheid van een grote groep vrienden. Voor het sterfhuis spraken de leden van de Liberale Vereniging Flor Heuvelmans (1858-1931), Edmond Hendrickx (1838-1918) en Nestor de Tière (1856-1920). Zij brachten er een ontroerende hulde aan Pieter wiens leven niet onopgemerkt was voorbijgegaan.

Op zijn graf werd een kunstvol gesmeden bronzen palm neergelegd en zijn borstbeeld werd geplaatst in de gelagzaal van de Vlaamse Schouwburg. Hij was bijna 80 jaar.

Hij was Officier in de Leopoldsorde; stond op een bepaald moment ingeschreven als contrôle de la Garde Civique en in 1020 Brussel (Sint-Jans-Molenbeek) werd dus een straat naar hem genoemd.

In La Flandre Libérale van 15.4.1908 verscheen een uitgebreid In Memoriam dat overgenomen werd uit l'Etoile Belge'.

Uit het huwelijk van Pieter Gassée met Anne De Graef werden zoals aangehaald zeker zestien kinderen geboren: Colette Joséphine (1851); Marie Thérèse (1852); Catherine Charlotte (Trinette) (1853); Pierre Jacques (1854); Charles Albert (1855); Jean Théodore (1856); Marie Thérèse (1857) de zevende op rij die in juni geboren werd en de vierde op rij die op 10 juni geboren werd; Eugénie Augustine (1858); Eduard Félix (1859); Félix Octave (1862); Philippe Eugène (1863); Thérèse Joséphine (1865); Henri Herman (1866); Antoine Charles (1870); Marie Adolphine (1871); Elisabeth Angélique (1871).

Catherine Charlotte (Trinette) Gassée (1853-1933) werd eveneens toneel- speelster en huwde Gentenaar Séraphin Polydore (Hippolyte-Poliet) De Somme (1847-1918), maar daarover zullen wij het een volgende keer hebben.

Erik Dekeyser, Gent

Bronnen:

Erik DEKEYSER: Familiageschiedenis Gassée, 108 blz., 120 ill.; januari 2011.

SAG - Reeks 178/4: Register voor de nerijnghe van mercheniers...

UG - Reeks Vliegende Blaadjes II/G/11 (La Flandre Libérale van 15.4.1908 en Volksbelang 18.4.1908).

Liberaal Archief – Kramersplein Gent: Willemsfonds; uitgaande brieven; 2.3. 282, 461 en 3.4. 3; inkomende brieven; 5.2. 2500; 7.3. 3754; 11.2. 6257.

Oud en Nieuw: Historische, letterkundige en Wetenschappelijke uitgaaf, 1e jaargang, Gent 1865, blz. 411.

Jaarboek van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde, 1890, 4e jaar, blz. 92.

Neerlandia - Jaargang 1. Algemeen Nederlandsch Verbond, Gent 1896-1897.

Reinaert De Vos – Een Zondagsblad voor verstandige lieden aaneengeknoopt door 7 filosofen – 2e jaargang, nr. 1 – 6.1.1861.

De Eendracht: veertiendaegsch tijdschrift voor letteren, kunsten en wetenschappen, Volumes 8 -14 - 1858.

ASK in SAG: inschrijvingsregister - boek 108 tot 113 en 118.

SAG - Diverse kleine fondsen (porseleinkaarten collectie De Keyser) - boek V/nr. 537.

Registers van de Burgerlijke Stand van Gent, Brussel en Sint-Jans-Molenbeek.